

NATUURBESCHERMING

door

JAC. P. THIJSSÉ.

Het begint er nu heusch op te lijken dat wij binnenkort een natuurbeschermingswet zullen krijgen en we mogen hopen, dat veertig jaren van ervaring en gedachtenwisseling in die wet tot hun recht zullen komen, dat de uitkomst werkelijk bevredigend zal zijn en daarmede het tijdperk van begripsverwarring en verkeerd begrijpen afgesloten.

Ik ben altijd wars geweest van gekibbel over deze zaak, ook wel omdat zij zoo ingewikkeld lijkt. Maar wanneer wij de grondbegrippen zuiver ontwikkelen, dan is er goede kans op vereenstemming. Nu komt het goed te pas, dat dezer dagen velen nog eens duidelijk hun meening ten beste geven. Het artikel van Prof. t e W e c h e l in de aflevering van Februari bevat vele belangrijke uitspraken, die ons weer nader tot het doel kunnen brengen.

Wat mij betreft, ik ben huiverig voor het zoo rekbare begrip „natuurschoon”. Het lijkt mij eer *gevolg* dan *doel*. Voor mij is de grondslag van natuurbescherming : het behoud van de inheemsche flora en fauna en van de landschapsvormen, die den geologischen bouw van Nederland het duidelijkst te aanschouwen geven. Met behoud van flora en fauna bedoel ik niet alleen de zorgvuldige bescherming van relictten en pioniers, maar eerder de handhaving van landschappen, waar de inheemsche flora en fauna en hun natuurlijke associaties gezond kunnen voortbestaan en zich verder ontwikkelen. De geschiedenis leert ons dat nog altijd wilde plant- en diersoorten hun gebied uitbreiden, onafhankelijk van den mensch, en die vreemde aankomelingen mogen hier welkom zijn en gelegenheid vinden tot vestiging.

Hieruit volgt meteen dat de natuurmonumenten, zooals prof. t e W e c h e l terecht opmerkt, bijna nooit als „onveranderlijk” beschouwd kunnen worden en dat van „handhaven in den oorspronkelijken toestand” geen sprake kan zijn. Dergelijke rethorica heeft aan de goede zaak veel afbreuk gedaan. De natuurmonumenten moeten levende landschappen zijn in hun natuurlijke ontwikkeling, ongestoord door menschelijke invloeden of ten minste onder omstandigheden, waarbij die in vloedden zoo veel mogelijk beperkt zijn. Dit is niet alleen uitermate belangrijk voor de beoefenaren der wetenschap, maar voor elk beschaafd en goed onderwezen mensch en niet het minst voor de opgroeiende jeugd. Men

verliest maar veel te dikwijls uit het oog, dat deze vorm van natuurbescherming niet alleen van beteekenis geacht moet worden voor geleerden en voor geoefende natuurkenners maar letterlijk voor iedereen. Het is alleen maar jammer, dat ons volk in alle rangen en standen en leeftijden in dit opzicht nog zoo slecht onderwezen is. Maar het wordt al beter en daar mede groeit ons kapitaal aan levensgeluk.

Nu zegt men : die ongerepte natuurmonumenten verliezen op den duur hun karakter : de plassen groeien dicht, de heiden en zandverstuivingen beboschen zichzelf. Inderdaad zien wij dit gebeuren, maar lang niet overal en lang niet even snel. Voorop gesteld moet worden, dat deze veranderingen, zooals ik hierboven reeds zeide, meestal juist heel goed passen in ons schema van natuurbescherming. Het verlandingsproces van een plas door allerlei veen- en boschtypen heen zelfs tot dood hoogveen toe is even leerzaam als boeiend. Een menschenleven is te kort om dat aan één bepaalde plas geheel te aanschouwen, maar aan verschillende plassen kunnen we de verschillende fasen genieten en dat is voor den kenner allemaal „mooi” in de rijke wisseling van flora en fauna en algemeen uiterlijk. Maar ten slotte zullen alle plassen veranderd zijn in hoogveen. Nu, dat heeft zijn tijd nog wel. Sommige plassen veranderen met kaleidoscopische snelheid, andere trotseeren de eeuwen. In het natuurmonument Naardermeer zien we dat heel duidelijk. Daar wordt alleen geschoond en gebaggerd in de hoofdvaarten, de rest mag dichtgroeien zooveel ze wil. Dat gebeurt ook op enkele plaatsen. Maar het Bovenste Blik staat nog blank sedert de veertiende eeuw en wat daarvan de oorzaak is, dat weten we nog lang niet. Dit is één voorbeeld uit vele.

Sommige natuurschoon-vereerders vinden het wel jammer dat plassen verlanden en willen ze weer „ontrieten” en uitbaggeren en verlaten dan het terrein van de eigenlijke natuurbescherming. Ik ben daar slechts bij hooge uitzondering voor te vinden.

Ook met de woudwording van de heiden loopt het zoo'n vaart niet. Dat weet Prof. te W e c h e l ook wel, waar hij zegt : „heide is heide door anthropogenen invloed, niet uitsluitend als gevolg van klimaatomstandigheden”. Nu, de heiden, die wèl het gevolg zijn van omstandigheden van klimaat en bodem willen wij in de eerste plaats behouden. Hiertoe behooren o.a. de duinheiden van de Noordzee-eilanden en zeer vele lage natte heiden, die juist de mooiste flora bezitten.

Dat onze duinen in het algemeen, bevrijd van overbevolking van konijnen, te ver gedreven wateronttrekking, te druk betreden door de menschen, ideale natuurmonumenten zijn behoef ik hier niet nader toe te lichten. Zij voldoen aan alle eischen en we zien ze van piepjong tot duizenden jaren oud.

Wanneer we ze nu maar verder behandelen naar hun aard, dan kunnen we hier langs de Noordzee een natuurlandschap krijgen dat nu eens werkelijk „Nationaal park” zou mogen heeten, ook alweer een veel misbruikte term. Bij dat duinlandschap behoren ook de zandbanken met hun min of meer vergankelijke formaties van duin en kwelder en ook Griend, dat nog vele jaren zal verkeeren in zijn „laatste” stadium.

Nog moet ik hier als natuurlijke landschappen gedenken de overstromingsgebieden van de nog niet genormaliseerde beken.

Met al dergelijke landschappen hebben sinds bijna veertig jaren onze organisaties voor natuurbescherming, in de eerste plaats de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten en het Staatsboschbeheer zich bezig gehouden en wat zij bereikt hebben stel ik op de helft van wat er bereikt behoort te worden.

Maar reeds in de eerste jaren van haar bestaan moest de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten haar werkring uitbreiden ten behoeve van het wandelend en natuurminnend publiek en zoo geraakte zij tot het bezit van bosschen, die voor de inheemsche flora en fauna niet van zoo groote beteekenis konden zijn, omdat ze vooral uit ouderwetsch naaldhout bestonden. Dit sluit niet uit, dat deze bezittingen in hun onderdeelen toch wél aan het engere doel der Vereeniging voldoen en met name zijn ze van belang als landschapsvormen van geomorphologische beteekenis. De aankoop vereischte groote geldsommen en de malaise, ook op het gebied van boschbedrijf veroorzaakte groote zorgen op financieel gebied, die gelukkig door de offervaardigheid der natuurvrienden verlicht konden worden. Met dit al blijft voor de toekomst toch ook hier het behoud van inheemsche flora en fauna de hoofd-richtlijn. Ik hoop dat de boschbouw in het algemeen ook met deze lijn voeling zal vinden en houden.

In de laatste jaren hebben oppervlakkige pessimisten wel eens de meening uitgesproken, dat boschbouw niet meer rendabel is en dat men zich vooral moet richten op „parkbosschen” voor recreatie. Dit is onzin van de ergste soort. Tegenwoordig is boschbouw wellicht meer loonend dan landbouw of veeteelt, want hij werkt zonder steun en zijn product is bij goede behandeling verzekerd. Ik weet wel dat ik hier het geïnvesteerde kapitaal buiten beschouwing laat, maar dat is grootendeels afkomstig van Staat, Provincie, Gemeenten, Stichtingen, Kapitalisten die het kunnen bestaan een geldbelegging te kiezen die bij den huidigen stand van zaken in de toekomst niet anders dan meevallers kan opleveren.

Ik heb dus groot vertrouwen in het productiebosch en hoop van harte dat ons bewonderenswaardig Staatsboschbeheer zijn werkring zoo spoedig mogelijk vele malen kan uitbreiden.

Wat voor bosch moet dat allemaal worden? De natuurbeschermer hoopt natuurlijk op „inheemsch” bosch, dus hoofdzakelijk de verschillende eikenbosch complexen, met ook de populier-esch-els reeks. Daar zit zeker muziek in en ik verwacht hiervan in de toekomst stellig mooie meevallers. Maar het uitheemsche naaldhout heeft ook lang niet uitgediend, zoodat Douglas, Larix en Zwarte Pijn op menige plaats ons landschap zullen beheerschen.

Ik heb daar volkomen vrede mee, onder voorbehoud, dat de natuurbeschermende organisaties nog wat sterker koers zetten naar het loofhout, want daar huist — en daar is het mij vooral om te doen — onze inheemsche flora en fauna, daar krijgen wij „vanzelf” onze schoonste landschappen.

Zoo belanden dan de natuurbeschermers voor een groot deel van hun bezittingen bij de „cultuur” en zelfs hier en daar bij het uitheemsche naaldhout. Ook zijn zij in het bezit geraakt van boerderijen en buitenplaatsen, van bouwland, weiland, rietland, meest waardevolle componenten in het landschap en tevens bron van niet te versmaden, ja zeer noodige inkomsten en tegelijk voor de „ultra's” een nuttige gelegenheid om prettig contact te verkrijgen met de „tegenstanders”.

Ik vind dien strijd tusschen natuurbeschermers en cultuurbeoefenaars even betreuenswaardig als overbodig. Ik heb het voorrecht gehad, vele van mijn prettigste jaren, o.a. mijn kinderjaren, doorgebracht te hebben te midden van de plattelandsbevolking. Daar heb ik de mooie boerderijen met hun statige boomen, hun boomgaarden, moes- en bloemtuinen, hun perceeltje „geriefhout” hun erfscheidingen en slootkanten tot in bijzonderheden genoten, ook als concentratiekamp voor wilde flora en fauna: allerlei bloemen en vogels en insecten. Dat is zoo aardig, dat de natuur nog overal doordringt, ook langs wegbermen en waterkanten, langs nu verlaten jaagpaden, in boschperceeltjes midden in de wei- en bouwlanden. En dan het heele bedrijf van weiland en hooiland en akker, de kleuren van den pas geploegden grond, het ontluikend zaaisel, het indrukwekkend stuiven van de rogge, de spiegelende bloei van de haver, de kleurenmassa's van koolzaad, maankop en karwij. De waardeering voor dit landschap wordt misschien door en voor de plattelandsbevolking nog niet duidelijk genoeg uitgesproken en misschien nog het best gevoeld door den stedeling, die eens plattelandskind was.

Maar ook die plattelandsbevolking zoekt de bekoring van bosch en heide, van duinen en plassen, van de „bergen” van Zuid-Limburg. Zij heeft daar evengoed behoefte aan, als de bevolking van de groote steden en de industrie-centra. Ook ter wille van hen moeten we oordeelkundig omgaan met onze „woeste” gronden.

Wanneer er nu nog werkelijk 60.000 ha woeste grond is

overgebleven — de duinen reken ik niet mede — dan moeten we spoedig ernstig overleg plegen over hun bestemming. Van Dissel heeft dat in Meppel reeds ter sprake gebracht. Dat kan zonder veel moeite gebeuren, want we weten vrij nauwkeurig, wat wij noodig hebben. Het zal wel een zaak worden van geven en nemen, want geen der beide partijen mag opgescheept worden met alleen de overschotjes van de andere. Het kan een vruchtbare gedachtenwisseling worden.

Aardig, dat denkbeeld van Prof. te Wechel aangaande de schilderkunst. Een paar jaar geleden had de Heidemaatschappij op een tentoonstelling in Nijmegen twee groote schilderstukken geplaatst: één de woeste heide, het ander het landschap, dat na ontginning in den loop van vele jaren daaruit ontstaan kan. Een aardige vondst en goed geschilderd ook. Het meerendeel van 't publiek vond de woeste heide 't mooist.

Maar we konden heusch wel eens een tentoonstelling organiseeren gewijd aan wildernis-landschap en cultuurlandschap. Ik breng dan o.a. in 't gelid: de Roelofszen, Bastert, Gabriël, Poggenbeek, de Weissenbruchs, de Bock, Stingelin, Bilders etc. Misschien kunnen we behalve de cultuurlandschappen ook nog die van verkeer en Industrie er bij doen. Als we in Den Haag zoo'n tentoonstelling organiseerden in den tijd, dat de Natuurbeschermingswet in de Kamers aanhangig is dan zou dat de zaak wel stimuleeren. Het is allemaal mooi!

Naschrift. Nu ik mijn artikeltje nog eens doorlees, merk ik, dat ik wel wat veel den nadruk heb gelegd op de woeste gronden. Nog eens: het geldt vooral het behoud van de inheemsche flora en fauna en de geologische „waarneembaarheden”. Zuid-Limburg heeft nagenoeg geen woeste gronden, maar is niettemin een uiterst belangrijk en zeer zorgelijk object voor natuurbescherming en wel niet 't minst om zijn flora en fauna.